

СЕЛЕНА РАКОЧЕВИЋ

Катедра за етномузикологију

Факултет музичке уметности у Београду

ЗДРАВКО РАНИСАВЉЕВИЋ

Катедра за етномузикологију

Факултет музичке уметности у Београду

ranisavljevicz@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-7873-2098>

Етнокорееологија на Факултету музичке уметности у Београду – од фолклористичке парадигме ка дискурсу институционално и национално специфичне дисциплинарне оријентације у време (пост)традиције

Др Оливера Васић сматра се родоначелником етнокорееологије као академске научне дисциплине у Србији. Она је својим истраживачким и едукативним приступом наставила деловање Љубице и Данице Јанковић. Методолошка основа ове научне парадигме заснива се на фолклористички фундираној идеји сакупљања и очувања етнички дистинктивних традиционалних плесова означаваних синтагмом „народна игра” у циљу уобличавања национално јединствене српске културе, најпре посредством њихове реконструкције у оквиру теренских истраживања, а затим кроз записивање кинетичке и музичке компоненте појединачних плесова и публиковање плесних етнографија појединачних географских области. Формална етнокорееолошка едукација на Факултету музичке уметности започета је на основама представљеног приступа 1990. године. Након 2000. године, кроз развој наставног кадра у ужој научној области и његову посредну едукацију у

интернационалним научним оквирима, она је почела да се трансформише. Кључним теоријским и методолошким заокретом може се сматрати концептуализовање појма „традиционални плес“ (видети: Rakočević 2011). Употреба овог појма подразумева диференцирање плесних компоненти (кинетике и музике) остварујући смисао у процесима синтетичког сагледавања текстуалних и контекстуалних равни плесних реализација, а истовремено маркира дифузно ширење фолклористичког усредсређења етнокореолошких истраживања са сеоских „народних игара“ из прошлости на разноврсне форме плеса интерпретативно позиционираних у вишезначно поље „традиционалног“ културног израза. Оригинални теоријски концепти, који произлазе из оваквог институционално и национално специфичног етнокореолошког дискурса, представљају специфичан апликативни научни потенцијал, који овој дисциплини даје посебан смисао у ери очувања нематеријалног културног наслеђа. У раду се дијахронијски сагледава и теоријски интерпретира пракса етнокореолошке едукације на Факултету музичке уметности у Београду, са посебним фокусом усмереним на процесе трансформисања институционално и национално специфичне научне парадигме.

Кључне речи: етнокореологија, традиционални плес, академска едукација, етнокореолошка школа

Ethnochoreology at the Faculty of Music in Belgrade – from the folklore paradigm to the discourse of institutional and nationally specific disciplinary orientation in the time of (post)tradition

The founder of ethnochoreology as an academic scholarly discipline in Serbia is ethnologist and ethnochoreologist Dr. Olivera Vasić, whose research and educational approach continued the activities of the Ljubica and Danica Janković. The methodological basis of this scholarly paradigm is grounded on the folkloristically-based idea of collecting and preserving ethnically distinctive traditional dances marked with the expression “narodna igra” (literally: folk game) in order to construct and maintain nationally distinctive Serbian culture, first by reconstructing old village dances within the field research processes, and then by notation of kinetic and musical components of particular dances and

publication of dance ethnographies of individual geographical areas. Academic ethnochoreological education at the Faculty of Music began on the basis of this approach in 1990. After 2000, through development of the teaching staff consisted of young scholars who started to teach ethnochoreological courses and their indirect education within the international academic and scholarly framework, it began to transform. The key theoretical and methodological turn can be considered the conceptualization of the term "traditional dance" (see: Rakočević 2011). The use of this expression implies differentiation of dance components (kinetics and music), making sense in the processes of synthetic perception of textual and contextual levels of dance realizations, and at the same time marks the diffuse expansion of folkloristic paradigm of ethnochoreological research from rural "folk games" from the past to various forms of dance, interpretatively positioned within the ambiguous field of "traditional" cultural expression. The unique theoretical concepts that arise from this institutionally and nationally specific ethnochoreological discourse have a specific potential within applied scholarly activities, which gives this discipline a distinctive meaning in the era of safeguarding intangible cultural heritage. The paper diachronically examines and theoretically interprets the practice of ethnochoreological education at the Faculty of Music in Belgrade, with a special focus on the processes of transforming institutionally and nationally specific scholarly paradigms.

Key words: Ethnochoreology, Traditional Dance, Academic Education, Ethnochoreological School

Пуних девет деценија научног бављења традиционалним плесом у Србији одликује континуитет научног фокуса доминантно постављеног на плесну традицију сеоске провенијенције. Научна мисао, утемељена у фолклористичкој идеји чувања плесова од заорава, иницијативно је успостављена од стране Љубице и Данице Јанковић у првој половини XX века. Истраживачка делатност сестара Јанковић послужила је као узор Оливери Васић у другој половини XX века, захваљујући чијем деловању је етнокорееологија као научна дисциплина уведена у систем високошколског образовања у Србији и, касније, у региону. Инаугурисањем етнокорееологије у академским оквирима 1990. године, на Факултету музичке уметности у Београду, створени су услови за специјализовано научно образовање у области традиционалног плеса, а самим тим и за значајнији развој етнокорееолошке мисли на националном нивоу.

Систем формалне етнокорееолошке едукације сукцесивно је унапређиван од стране Оливере Васић, док је фундаменталном заокре-

ту у домаћој науци кључно допринела Селена Ракочевић. Напредујући од звања асистента на предмету *Етнокореологија* (од 1998. до 2010. године), кроз звање доцента (од 2010. до 2016. године) до звања ванредног професора (од 2016. до 2022. године), Селена Ракочевић је обележила развој етнокореологије у домаћим, али и интернационалним оквирима у првим деценијама XXI века, као први стручњак у области традиционалног плеса којег је у академским оквирима изнедрила формална етнокореолошка едукација у Србији.

Овај текст, под називом „Етнокореологија на Факултету музичке уметности у Београду – од фолклористичке парадигме ка дискурсу институционално и национално специфичне дисциплинарне оријентације у време (пост)традиције“, представља последњи научни рад Селене Ракочевић, написан у коауторству са колегом Здравком Ранисављевићем (у актуелном звању доцента) крајем 2021. године, након заједничког излагања на научном скупу посвећеном јубилеју шездесет година постојања Катедре за етномузикологију. Селена Ракочевић је преминула 18. маја 2022. године након кратке и тешке болести, а њене колеге без изузетка деле мишљење о њеном историјском значају у пољу друштвено-хуманистичких наука на нашим просторима.

Теоријско интерпретирање развоја етнокореологије утемељено је у епистемолошком методолошком приступу, имајући за циљ преиспитивање свих чинилаца дисциплинарног развоја у контекстуалној равни. Почетак континуираног научног истраживања традиционалног плеса у Србији везује се за 1934. годину, када су сестре Љубица и Даница Јанковић објавиле прву од укупно девет заједничких књига из едиције под називом *Народне игре* (Rakočević 2013, 62; 2014, 226). Свих девет књига из ове серије, које су периодично објављиване све до 2016. године (Rakočević 2016, 337) су, у широј научној заједници у Србији, али и у Европи и Сједињеним Америчким Државама, оцењене као изванредна научна достигнућа (Dunin 2014, 203–2014). Иако је, дакле, још 1930-их година формирано теоријски и методолошки конзистентно поље самосвојне научне дисциплине, која ће 1958. године добити званичан назив – етнокореологија (Dunin 2014, 203), сестре Јанковић нису имале прилику да свој професионални рад прошире и на област етнокореолошке едукације.¹ Могућност да уобличава

¹ Обе сестре су пензионисане 1951. године, Љубица са позиције кустоса Одељења за народну духовну културу при Етнографском музеју у Београду у којем је радила од 1939, а Даница као библиотекар Универзитетске библиотеке где је била ангажована такође од 1939. године (Rakočević и Prelić 2021, 288).

и шири поље етнокорееолошких знања у оквиру академског образовања није имала ни друга генерација плесних истраживача – Милица Илијин, Оливера Младеновић и Слободан Зечевић, који су деловали у временском периоду између 1960-их и 1980-их година, а чија је етнокорееолошка активност била, превасходно, истраживачка.²

Преокрет у трансферу етнокорееолошких знања, а самим тим и у епистемолошком пољу истраживања традиционалног плеса у Србији, настаје 1990. године када је предмет *Етнокорееологија* инкорпориран у програм основних етномузиколошких студија на Факултету музичке уметности у Београду. Десет година касније (2000. године), предмет *Етнокорееологија* добија и студијски програм етномузикологије на Академији уметности у Новом Саду.³ Етнокорееолошку едукацију на академском нивоу у оквиру обе институције осмислила је Оливера Васић.

Период активног педагошког и истраживачко-научног рада Оливере Васић који је, дакле, започет 1990. године увођењем предмета *Етнокорееологија* у основне студије етномузикологије, а што је, како је истакнуто, узроковало обрт у српској етнокорееологији и њен несумњиви развој, окончан је октобра месеца 2014. године када је Оливера Васић пензионисана.⁴

Испоставља се да је управо 2014. година вишеструко значајна за етнокорееолошку истраживања традиционалног плеса у Србији јер она, осим што омеђава временски период професионалног деловања Оливере Васић, означава и неколико јубилеја: 80 година од објављивања прве књиге *Нарогне иіре* Љубице и Данице Јанкоивћ 1934. године и почетак развоја дисциплине у Србији, 50 година од објављивања осме књиге из ове едиције 1964. године, 120 година од рођења

² Професионална етнокорееолошка делатност Оливере Младеновић била је везана, најпре, за Национални ансамбл игара и песама „Коло“, а потом Етнографски институт Српске академије наука и уметности (Ракочевић 2013: 67), Милице Илијин за Музиколошки институт ове институције (Исто, 68), док је Слободан Зечевић био дугогодишњи директор Етнографског музеја у Београду (Исто, 69).

³ Оливера Васић је на Академији уметности у Новом Саду радила све до јуна 2008. године. Након паузе од годину дана, када настава на овом предмету није одвијана на овој институцији, предмет Етнокорееологија преузима Селена Ракочевић октобра 2009. године.

⁴ Оливера Васић је пензионисана 1. октобра 2014. године. Нажалост, опака и притајена болест ју је спречила да ужива у пензији и у својим зрелим годинама допринесе још и више истраживању и промоцији традиционалног плеса; упокојила се 28. октобра 2015. године (више о животу и професионалној делатности Оливере Васић у: Ракочевић & Ранисављевић 2015, 199–202).

Љубице Јанковић 1894. и 40 година од њене смрти 1974. и, коначно, 40 године од када је Љубица, као етнокореолог, проглашена за члана Српске академије наука и уметности (више у: Rakočević & Prelić 2021, 285–317). У циљу међународног обележавања ових вишеструких јубилеја и промоције српске етнокореологије у интернационалним оквирима, Катедра за етномузикологију је, крајем октобра 2014. године, организовала Четврти скуп Студијске групе за музику и плес југоисточне Европе, најбројнијег и најзначајнијег светског удружења етномузиколога и етнокореолога – Међународог савета за традиционалну музику (International Council for Traditional Music). Овај скуп, који је окупио више од педесет истраживача из 17 земаља Европе и САД, био је посвећен сестрама Јанковић, а његов почасни гост била је Оливера Васић (Živčić 2015, 202–206; Njaradi 2015, 218–220). Означавајући потребу за рекапитулативним сагледавањем етномузиколошких и етнокореолошких достигнућа у околностима постдисциплинарног тражења и ре-позиционирања националних академско-дисциплинарних традиција које су обележиле прву деценију XXI века, не само у новоустављеним државама након распада Југославије, већ и у светским оквирима (Rakočević 2019, 198–203; 2021, 39–40), једна од тема овог скупа била је посвећена интер/постдисциплинарности у етномузикологији и етнокореологији (више у Mellish, Green and Zakić 2016, XII–XIV).

Због свега наведеног, 2014. година може бити, након 1990. године, означена као преломна година у историји српске етнокореологије. Она симболично маркира завршетак једног периода у њеном развоју. У овом раду ће, стога, бити учињен покушај рефлексивног сагледања и теоријске интерпретације академске етнокореолошке едукације у Србији у дијахронијској перспективи, са посебним фокусом усмереним на процесе трансформисања институционално и национално специфичне научне парадигме. У циљу установљења теоријско-идеолошке платформе на којој би почивало осмишљавање и реализација различитих видова академске едукације у пољу „плеса” – области која је у актуелној бирократској терминологији обједињена појмом *Уметничка игра*,⁵ а што тек предстоји у систему високошколског образовања у Србији, критичко преиспитивање етнокореологије као опште „науке о плесу” у контексту универзитетског деловања и, последично, потенцијала ове научне дисциплине за развој истраживачких и креативних стратегија бављења плесом у општим сферама

⁵ Са подобластима класичан балет, савремена и народна игра (Ranisavljević 2024, 166).

истраживања, извођења и педагогије на факултетском нивоу, чини се од суштинске важности.

Епистемолошка основа етнокорееолошке едукације коју је заступала и практиковала Оливера Васић, као убеђена следбеница теоријских етнокорееолошких интерпретација сестара Јанковић и Слободана Зечевића, заснивала се на фолклористички фундираној идеји сакупљања и очувања етнички дистинктивних традиционалних плесова (превасходно српских) означавањих синтагмом „народна игра”. Циљ је био уобличавање национално јединствене српске културе, најпре, посредством њихове реконструкције у оквиру теренских истраживања, а затим кроз записивање кинетичке и музичке компоненте појединачних плесова и публиковање плесних етнографија омеђених географских области.

Упркос коришћењу појма „народна игра” који се, у процесима уобличавања српског националног културног идентитета у току XIX и првих деценија XX века борбе за његов опстанак у периоду конфедеративног југословенског социјализма и његовог преуобличавања у контексту новије историје српске државности након крвавог распада Југославије, користио да означи етнички и национално уникатно српско плесно наслеђе, феноменолошка основа свих досадашњих истраживача који се могу назвати етнокорееолозима, јесте иста. А то је поље специфичне, аутентично самосвојне форме људског креативног истраживања – плеса, као самосвојне синкретичке заједнице плесних покрета и плесне музике. Упорно инсистирање на појму „народна игра” које су заступали сви етнокорееолози у Србији, закључно са Оливером Васић, може бити означено као први и највидљивији маркер фолклористичке парадигме научног истраживања плеса и академске етнокорееолошке едукације у Србији: стратешки есенцијализам.

У складу са општим полазиштима фолклористичких интерпретација културе, за која се веровало да се, најпре, могу добити од казивача што старије животне доби у најзабитијим селима, истраживачки фокус етнокорееолошког теренског рада био је усмерен на сакупљање информација о некадашњој сеоској плесној пракси. С обзиром на старост информаната, основна знања о плесу из прошлих времена била су базирана на вербалним наративима и физичкој демонстрацији основних образаца покрета. Теренске активности су, стога, биле засноване на дуготрајним и исцрпним разговорима кроз које су оживљавана сећања старих људи на период њиховог детињства и младости, а на основу којих је у посттеренским етнокорееолошким наративима (ре)конструисана „слика” некадашње плесне праксе (ви-

ше у: Rakočević 2013, 71). Захваљујући извођењу плесова из прошлости стечено је знање о плесном репертоару и базичним структурално-формалним и стилско-извођачким одликама плесних традиција. То је омогућило да се појединачна географска подручја групишу у пет „етнокореолошких целина“ (Северна, Централна, Западна, Североисточна и Југоисточна Србија).

Етнографска контекстуализација извођења плесова следила је наратив реконструкције некадашењег годишњег и животног циклуса „обредно-обичајних радњи“ кроз теоријски концепт „плесних прилика“, без истраживања мена конкретного историјског контекста, а са фокусом усмереним на реконструкцију „обрета“ и „обредних игара“ у циљу указивања на непрекинути континуитет плесне традиције од најстаријих времена преко периода српског средњег века до савременог доба.

Етничка специфичност српске плесне традиције интерпретирана је у контексту универзалних особености плеса као опште људске активности и њеног компаративног позиционирања у оквиру регионално-балканске и јужнословенске културе.

Позитивистичке основе фолклористичких истраживања биле су засноване на веровању у неупитност теоријских полазишта базираних на еволутивном сагледавању развоја плеса и функционалистичких тумачења његовог извођења у контексту аграрно-сточарске сеоске културе. Оливера Васић је у другој половини ове деценије презначила поље етнокореолошких истраживања, а самим тим и етнокореолошке едукације у Србији, са „народне“ на појам „традиционалне игре“, инстинктивно увиђајући неминовност широке трансформације фолклористичке парадигме, које су у етнокореологији и етномузикологији најчешће означаване као „интерпретативни заокрет“ (Torp 1989; Bohlman 2008, 102–103; Zebec 2009, 143; Rice 2010a, 104; Titon 2015, 25), а које су, полако, почеле да се промађају у радовима српских етномузиколога 1990-их година (више у: Rakočević 2019, 200–203; 2021, 41–43).

Настава етнокореологије, коју је успоставила Оливера Васић, континуирано се одвија на нивоу ОАС са могућношћу реализације мастер радова и дисертација у овој научној области. Програмска структура наставе по школским годинама доминантно је остала непромењена од 1990. године до данас, док су садржај и наставни план сукцесивно модификовани. Увођењем „Болоњског система“ као облика академске едукације није имало великог утицаја на наставу етнокореологије на ФМУ због тога што је у тренутку започињања

његове реализације, 2006. године, а и неколико година након тога, све до 2010. године када Селена Ракочевић добија наставно звање, Оливера Васић спроводила наставу етнокорееологије на свим годинама студија сама, те гранање предмета *Етнокорееологија* на више специфичних етнокорееолошких курсева није било могуће. Због тога је структура наставе етнокорееологије на свим годинама ОАС и МАС, осим што је именована називима појединачних курсева, остала иста, а примена „Болоњског система” била је искључиво системског карактера (ЕСПБ бодовање, уклапање у систем Студијског програма етномузикологије као науке о уметности у оквиру четворогодишњих, уместо дотадашњих петогодишњих основних студија итд).⁶

Улазак Селене Ракочевић у наставно звање омогућио је директну примену њених дотадашњих настојања у домену развоја теоријских концепата и научне методологије кроз наставу на појединачним етнокорееолошким курсевима. Важно је истаћи да је Селена Ракочевић била међу првим стручњацима из области етнокорееологије, али и етномузикологије у Србији, која је приступила некадашњем Међународном удружењу за традиционалну музику (ICTM)⁷ деведесетих година 20. века. Ангажујући се примарно у Студијској групи за етнокорееологију, касније и у Студијској групи за музику и плес у југо-источној Европи, Ракочевићева је била један од кључних чинилаца иницијалног имплементирања теоријских концепата и методолошких поставки установљених на светском нивоу у домаћој науци и пре одбране њене докторске дисертације 2009. године.

Промена вишедеценијске фолклористичке научне парадигме остваривана је сукцесивно кроз научно-истраживачки рад Селене Ракочевић. Фундаментални „интерпретативни заокрет” у етнокорееологији на академском нивоу реализовао се у констелацији напредовања Ракочевићеве у наставно звање 2010. године, подразумевајући следеће: 1. увођење појма *традиционални плес*, који је заменио до тада коришћен концепт *народна игра*; 2. увођење појма *риџуални плес*, који је заменио пређашњи концепт *обредна игра*; 3. концептуализовање методе структуралне анализе плеса, са утврђеним аналогним кинетичким и музичким параметрима; 4. редиговање система Лабанотације у етнокорееолошком образовању на академском нивоу,

⁶ У периоду до почетка примене „Болоњске декларације” на Универзитету уметности у Београду 2006. године, на петог години ОАС реализована је рекапитулација етнокорееолошког градива са претходних година.

⁷ Данас: Међународно удружење за традиционалну музику и плес (ICTMD).

у складу са актуелним достигнућима у пољу записивања кинетичке компоненте плеса у свету; 5. увођење дескриптивне транскрипције кинетичке компоненте плеса у домаћу научну праксу; 6. увођење записивања целовитог плесног извођења, које је заменило дотадашњи начин бележења искључиво инваријантних образаца; 7. развијање посебног система записивања хоризонтално просторних образаца у кореографисаном фолклору и 8. бављење концептом нематеријалног културног наслеђа у пољу традиционалног плеса.

У циљу сагледавања тематских садржаја актуелних етнокореолошких курсева на Факултету музичке уметности у Београду корисно је дати преглед академске наставе, коју је иницијално осмислила Оливера Васић. Етнокореолошки курс на првој години ОАС има смисао Увода у етнокореологију. До 2009. године у оквиру овог курса интерпретиране су опште карактеристике плесног наслеђа кроз концепте „плесних зона“ некадашње Југославије и „етнокореолошких целина“ Србије, са посебним фокусом постављеним на тзв. метанастаназичка кретања. У актуелној наставној пракси, у оквиру овог курса се, поред реализације предавања у оквиру наведених тематских оквира, обрађују базичне теоријске поставке у етнокореологији и плесној антропологији, са циљем остварења обухватне едукације студената у пољу научних методолошких основа. На другој години ОАС обрађују се ритуални плесни облици појавности у традиционалном наслеђу Србије. Иако промена појмовне терминологије у оквиру овог курса – од некадашњих тзв. обредних игара до ритуалних плесова – јасно сведочи о промени етнокореолошке парадигме, наставни план и програм су у великој мери, до данас, остали непромењени. Тако се у зимском семестру ове године студија обрађује репертоар ритуалних плесова у оквиру календарске године (подељене на зимски и летњи солстициј), док се у летњем семестру обрађују плесови животног циклуса (везани са рођење, свадбу и смрт). На трећој години ОАС обрађују се плесови тзв. забавног репертоара.

До школске 2010/2011. године у оквиру етнокореолошког курса на трећој години ОАС теоријски је обрађивано плесно наслеђе Србије и Срба у региону. Фокус је на типичним плесним обрасцима, затим на техничким (кинетичким) извођачким аспектима и, да употребимо израз који је Оливера Васић често користила, музичкој пратњи. Здравко Ранисављевић се школске 2010/2011. године прикључио настави и на његову иницијативу овај силабус је редигован. Циљ је био да се фокус сузи на плесно наслеђе Србије. То је подразумевало да се у наставни план и програм уведу локалне плесне традиције

појединачних антропогеографских области Србије. Осим тога, некадашњи концепт „етнокореолошких целина” је релативно реструктурисан, па се тако до данас поред Северне, Централне, Западне, Североисточне и Југоисточне Србије, фокусирано обрађује и плесна традиција Срба са простора Косова и Метохије. На четвртој години ОАС све до школске 2010/2011. године обрађивано је плесно наслеђе светских цивилизација. У редигованом силабусу уместо овог курса, по први пут у српској етнокорееолошкој едукацији, уведено је поље традиционалног плеса у презентационом контексту. Оливера Васић га је именовала синтагмом „корееографисани фолклор” (више у: Ракочевић & Ранисављевић 2017).

Заједнички именитељ свих етнокорееолошких курсева, без обзира на њихову тематску оријентацију, јесте употреба Лабанотације, која је омогућила аналитичку перспективу кинетичке компоненте плеса. Иако је произашла из чињенице да ово плесно писмо у највећој мери омогућава прецизност и обухватност бележења свих детаља кинетичке компоненте плеса, захваљујући „музикоцентричности” њених базичних начела (Hutchinson Guest 2005, 5–6), њена употреба у настави етнокорееологије омогућила је поље интердисциплинарног умрежавања са етномузикологијом, што ће до данас остати препознатљива одлика етнокорееологије у Србији коју је утемељила Оливера Васић 1990. године.

Појам „традиционални плес” (видети: Ракочевић 2011) концептуализован је школске 2010/2011. године. Због тога се ова година, осим у структури, показује као кључна и у теоријском и у методолошком смислу. Употреба појма „плес” подразумева диференцирање плесних компоненти (кинетики и музике). На тај начин се остварује смисао у процесима синтетичког сагледавања текстуалних и контекстуалних равни плесних реализација. Истовремено се мармира дифузно ширење фолклористичког усредсређења етнокорееолошких истраживања са сеоских „народних игара” из прошлости на разноврсне форме плеса интерпретативно позиционираних у вишезначна поља „традиционалног” и „посттрадиционалног” културног израза. Оригинални теоријски концепти који произлазе из оваквог институционално и национално специфичног етнокорееолошког дискурса представљају специфичан апликативни научни потенцијал, који овој дисциплини даје посебан смисао у ери очувања нематеријалног културног наслеђа.

Практична настава етнокорееологије од 1990. године до данас изводи се у оквиру вежби на свим годинама ОАС, а подразумева практичну обуку студената за извођење традиционалних плесова у обли-

ку који је забележен на терену. Сложеност основног обрасца покрета је критеријум за одређивање плесног репертоара, а студенти се постепено обучавају плесно-кинетичкој техници. Превасходни циљ практичне наставе јесте усавршавање перцептивних способности студената за потребе записивања кинетичке компоненте плеса и упознавање са што ширим фондусом плесних образаца из српског плесног наслеђа. Практична настава етнокорееологије омогућила је јавне наступе студената које је професорка Васић, у сарадњи најпре са Сањом Ранковић, а потом и са својим сарадницима Селеном Ракочевић и Здравком Ранисављевићем, организовала од 1998. године.

Етнокорееолошка теренска истраживања инкорпорирани су у наставни процес као саставни део реализације научних радова студената који настају у форми есеја, семинарских радова, мастер радова и докторских дисертација. Теренска истраживања спроводе се појединачно и групно. Појединачна студентска истраживања доминантно су везана за реализацију наведених научних радова, док се групна истраживања углавном реализују у оквиру различитих научно-истраживачких пројеката под руководством ангажованих професора. Групни истраживачки рад има своје порекло у научно-истраживачкој пракси професора Драгослава Девића, док је специфичан интердисциплинарни приступ, који подразумева истовремено истраживање плесног и музичког наслеђа (заступљен и данас у истраживачкој пракси), утемељен у сарадњи Оливере Васић и Димитрија Големовића у периоду пре увођења етнокорееологије на Факултет музичке уметности 1990. године. Групни одласци на терен (који се спроводе у виду својеврсних научно-истраживачких експедиција), као и теренска истраживања уопште, представљају ексклузивитет студијског програма за етномузикологију и етнокорееологију.

При Катедри за етномузикологију 1990. године је основан Центар за проучавање народних игара Србије с циљем да се системски истражује плесно наслеђе Србије. Поменути центар водила је професорка Оливера Васић, који је под окриљем факултета деловао до 2012. године. Посебан сегмент његовог деловања односио се на неформалну едукацију извођача и тзв. корееографа традиционалних плесова у сврху чувања плесног наслеђа од заборављања посредством сценске интерпретације.⁸ Основни индикатори постигнутих резултата Центра (данас етнокорееолошко струковно удружење ЦИОТИС) јесу: преко 60 истражених антропогеографских области Србије и ре-

⁸ Видети више у: Ranisavljević 2024, 170.

гиона, 43 публиковане етнографије плесне праксе (са записима инваријантних кинетичких и музичких образаца), преко 2000 записаних плесних образаца и око 4000 полазника спроведених неформалних едукативних програма.⁹

Од увођења етнокорееологије до данас, студенти на Факултет музичке уметности на свим годинама ОАС имају обавезу писања и презентације научног рада. Ова форма текста је до 2016. године валоризована као интегрални део испита из етнокорееологије у виду есеја и семинарког рада.¹⁰ Теме есеја и семинарских радова углавном се везују за тематска поља етнокорееолошких курсева на појединачним годинама ОАС, односно доминантно за: опште плесне феномене, ритуалне плесове, структурално-формалну анализу плесне кинетике и корееографисани фолклор. Важно је истаћи да израда студентских научних радова подразумева ангажовање ментора, аналогно пракси етномузиколошких курсева, са еквиваленцијом етномузиколошких и етнокорееолошких текстова у процесу пријаве приступних радова за упис мастер студија на Катедри за етномузикологију. До данас је урађено једанаест мастер радова у области етнокорееологије. Седам радова је посвећено „корееографисаном фолклору“, а два партиципаторној плесној пракси.

У циљу проширења тематских оквира, методолошких и теоријских полазишта, студенти су на основним и мастер студијама охрабривани у самосталним, научно утемељеним приступима тумачења различитих плесних жанрова традиционалног плеса. Међу њима су, поред традиционалних српских сеоских, и савремене форме плеса као што су на пример, денс (Јовановић 2012), кубанска салса (Џдеро 2018), или кизомба (Миликић 2018). Отворена су концептуална поља индивидуалних и групних плесних идентитета (на пример Stijaković-Singh 2012), интердисциплинарног тумачења актуелних форми ритуалних плесова (на пример Radivojević 2013, Nikolić 2021), као и презентационих форми плеса у тзв. корееографисаном фолклору (на пример

⁹ Наведени кадрови, по правилу без формалног уметничког и научног образовања у пољу традиционалног плеса, у концепту очувања нематеријалног културног наслеђа пронашли су прилику за обезбеђивање легитимитета сопственој самосталној делатности, користећи се синтагмом „чувари наслеђа“, без утемељења у принципима концепта очувања (видети више у: Ranisavljević 2024, 172).

¹⁰ У редигованом силабусу из 2016. године радови на прве три године ОАС сведени су у форму тзв. есеја (у минималном обиму од 8 страна) који се реализује као предиспитна обавеза, док научни рад на четвртој години има форму семинарког рада (у минималном обиму од 15 страна) и полаже се као посебан део испита.

Milosavljević 2015, Dimitrijević 2022, Živković 2023). Одабир методолошких поставки студентских радова значајно је проширен у служби функционалног умрежавања са теоријском платформом истраживане теме. У том смислу су значајни радови посвећени структурално-формалној анализи плеса базирани на темељној дескриптивној Лабанотацији (на пример Živčić 2019).

Када су у питању докторске дисертације, које су у фокусу имале плесне феномене, ове студије су, по правилу, реализоване као интердисциплинарна етнокорееолошко-етномузиколошка остварења. У трима одбрањеним докторском тезама интерпретирана је партиципаторна плесна пракса са подједнаким третманом кинетичке и музичке компоненте и тумачењем плесног контекста (Rakočević 2011; Karin 2018; Ranisavljević 2022). У једној дисертацији фокус је био на „корееографисаном фолклору“. У свакој од њих полазило се од холистичког приступа у интерпретирању тзв. корееографија традиционалних плесова као специфичних кинетичко-музичких облика појавности.

Перспективе етнокорееологије, на националном нивоу, неопходно је сагледати двојако: у контексту очувања нематеријалног културног наслеђа и у контексту савременог стваралаштва. Уписом традиционалног плеса *коло* на Репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа човечанства 2017. године,¹¹ потврђени су апликативни потенцијали етнокорееологије. У томе су, поред Ансамбла народних игара и песама Србије „Коло“, у улози предлагача, учествовали и Факултет музичке уметности у Београду и Центар за истраживање и очување традиционалних игара Србије као етнокорееолошко струковно удружење. У ужем методолошком смислу, употребом основних постулата кинетичке формалне анализе, према теоријској поставци Здравка Ранисављевића,¹² у процесу припреме номинацијског досијеа *Коло: традиционална народна игра у Србији* омогућено је идентификовање и мапирање кинетичке форме овог плеса у дијахронијској перспективи, са коначном временском инстанцом у последњем кварталу XIX века, користећи се подацима Милана Ђ. Милићевића (видети: Ranisavljević 2022, 258).

Апликативна етнокорееологија, поред уписа плесних елемената у различите регистре нематеријалног културног наслеђа, подразумева

¹¹ Видети: UNESCO portal <https://ich.unesco.org/en/RL/kolo-traditional-folk-dance-01270>.

¹² Видети: Ranisavljević 2022.

и друге ангажмане стручњака у овој области. Ту се, најпре, подједнако мисли на различите административне процесе у оквиру културног наслеђа и савременог стваралаштва. Међу њима се, као посебно значајно, издваја учешће у изради различитих законских докумената попут *Капалаоја радних места у култури*, *Правилника о репрезентативним удружењима* и томе слично.

Теоријско интерпретирање плесног наслеђа у оквиру документовања, промоције, вредновања, преношења и других интегралних процеса концепта очувања нематеријалног културног наслеђа, према актуелном *Закону о културном наслеђу (Zakon o kulturnom nasleđu 2021, član 49)*,¹³ осим у области културног наслеђа, може се остваривати и у области савременог стваралаштва. У конкретном смислу, капацитете и статус етнокорологије у перспективи је могуће развијати у домену *Уметничке ире*, као дела савременог стваралаштва према актуелном *Закону о култури* из 2016. године (*Zakon o kulturi 2016, član 8*),¹⁴ на начин да теоријско знање о традиционалном плесу буде вредновано као основа уметничке продукције у стваралачкој пракси. Другим речима, етнокоролошку дисциплину потребно је ставити у функционалан однос са облашћу савременог стваралаштва на подједнак начин као у случају нематеријалног културног наслеђа.

Развој етнокорологије у времену (пост)традиције подразумева њено уподобљавање са ширим социокултурним контекстом и изазовима неолибеларног капитализма, уз неопходност изналажења мо-

¹³ Мере очувања нематеријалног културног наслеђа обухватају: идентификацију, документацију, истраживање, очување, заштиту, промоцију, вредновање, преношење, посебно кроз формално и неформално образовање, као и ревитализацију различитих аспеката таквог наслеђа, као и друге активности у складу са законом (*Zakon o kulturnom nasleđu 2021, član 49*).

¹⁴ Према овом закону, „културном делатношћу” сматрају се „послови нарочито у следећим областима: 1) књижевност (стваралаштво, преводилаштво); 2) музика (стваралаштво, продукција, интерпретација); 3) ликовне, примењене, визуелне уметности, дизајн, уметничка фотографија и архитектура; 4) позоришна уметност (стваралаштво, продукција и интерпретација); 5) уметничка игра – класичан балет, народна игра, савремена игра (стваралаштво, продукција и интерпретација); 6) филмска уметност и остало аудио-визуелно стваралаштво; 7) дигитално стваралаштво и мултимедији; 8) остала извођења културних програма и културних садржаја (мјузикл, циркус, пантомима, улична уметност и сл.); 9) делатност заштите у области непокретних културних добара; 10) делатност заштите у области покретних културних добара; 11) делатност заштите у области нематеријалног културног наслеђа; 12) библиотечко-информационе делатности; 13) научноистраживачке и едукативне делатности у култури; 14) менаџмент у култури; 15) употреба информационе и комуникационе технологије у културној делатности (*Zakon o kulturi 2016, član 8*).”

дела за њен опстанак у будућности. Упркос представљеним променама научне парадигме и критичком преиспитивању фолклористичког приступа у етнокореолошкој пракси, као и ширењу тематских, теоријских и методолошких полазишта и императивном интердисциплинарном умрежавању које је последњих деценија базична одлика свих истраживачких пројеката у оквиру широког поља хуманистике, чини се неопходним да идеолошка основа етнокореолошке мисли у Србији, моделована у оквиру академске едукације у времену (пост) традиције, задржи снажну, национално оријентисану платформу дистинктивне „етнокореолошке школе” која, нарочито, у временима успостављања нових граница на свим нивоима наших приватних и професионалних живота (Liessman 2020; Rakočević 2021, 51) добија нову перспективу на глобалном нивоу.

Литература

- Bajić Stojiljković, Vesna. 2019. *Scenska narodna igra i muzika. Procesi (re)definisanja strukturalnih, dramaturških i estetskih aspekata u scenskom prikazivanju tradicionalne igre i muzike za igru u Srbiji*. Beograd: Muzikološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti.
- Bohlman, Philip V. 2008. "Other ethnomusicologies, another musicology. The serious play of disciplinary alterity". In *The new (ethno)musicologies*, ed. Henry Stobart. Lahnam, Toronto, Plymouth: Scarecrow, 95–116.
- Dimitrijević, Janko. 2022. „Politike reprezentacije tradicionalne kulture: Ansambl narodnih igara i pesama Srbije Kolo u poslednjoj deceniji XX veka”. Master rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Dunin, Elsie Ivacich. 2014. "Emergence of ethnochoreology internationally: the Janković sisters, Maud Karpeles, and Gertrude Kurath". *Musicology* 17: 197–217.
- Ždero, Jovana. 2018. „Od transnacionalnog do lokalnog plesnog žanra: kubanska salsa u Beogradu (istorijat i strukturalno-formalne odlike)”. Seminarski rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Živković, Anastasija. 2019. „Aspekti teorije plesnog stila: motivi kao činioci diferenciranja individualnog i kolektivnog stila izvođenja srpskog kola”. Seminarski rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Živković, Anastasija. 2023. Stvaralačke paradigme u praksi scenskog interpretiranja tradicionalnog plesa u Srbiji. Master rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.

- Živčić, Ana. 2015. "Fourth Symposium of the International Council for Traditional Music (ICTM) Study Group on Music and Dance of Southeastern Europe". *Musicology* 18: 202–206.
- Zebec, Tvrtko. 1996. "Dance research in Croatia". *Narodna umjetnost* 33/1: 89–110.
- Jovanović, Aleksandra. 2012. „Dens kao sinkretički žanr popularne kulture u Srbiji 1990-ih godina na primeru muzičko-plesnih grupa Djogani fantastiko, Funky G i Dr Iggy". Diplomski rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Karin, Vesna. 2018. „Plesna praksa Dinaraca u Vojvodini". Master rad, Akademija umetnosti, Univerzitet umetnosti u Novom Sadu.
- Liessmann, Konrad Paul. 2020. "In Zeiten der Corona-Krise: Das neue Lob der Grenze". In *the time of Corona crisis: New praise for the border*. <https://www.diepresse.com/5788457> (accessed 14. 6. 2021)
- Milikić, Aleksandra. 2018. „Kizomba kao transkulturalni plesni žanr novije prakse". Seminarski rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Milosavljević, Katarina. 2021. „Centralna Srbija u imaginaciji koreografa tradicionalnog plesa". Master rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Mellish, Liz & Nick Green & Mirjana Zakić, eds. 2016. *Music and dance in Southeastern Europe: New scopes of research and action*. Belgrade: Faculty of Music.
- Nikolić, Katarina. 2021. „Kalušarski ritual u Grebencu: multidimenzionalna analiza koncepta i konsituacionih realizacija kalušarskog plesa". Master rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Njaradi, Dunja. 2015. "Fourth Symposium of the ICTM Study Group on Music and Dance of Southeastern Europe". *New Sound* 45, 2015/I: 218–220.
- Radivojević, Maja. 2013. „Semantika plesa u savremenom svadbenom ritualu u Srbiji: slučaj u selu Lučica". Seminarski rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Rakočević, Selena. 2011. *Igre plesnih struktura*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Rakočević, Selena. 2013. "Tracing the discipline: Eighty years of ethnochoreology in Serbia". *New Sound* 41, 1/2013: 58–86.
- Rakočević, Selena. 2014. "Contribution of Ljubica and Danica Janković to establishment of ethnochoreology in Serbia as an academic scholarly discipline". *Musicology* 17: 219–244.
- Rakočević, Selena. 2016. „Posthumna zadužbina etnokoreologiji". Pogovor u Ljubica i Danica Janković *Narodne igre* IX knjiga. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 333–340.
- Rakočević, Selena. 2019. "Practicing ethnomusicology/ethnochoreology within

- post-socialist realities: The case of Serbia with some comparative experiences from former Yugoslav republics". In *Ethnomusicology matters: Influencing social and political realities*, eds. Ursula Hemetek, Marko Kölbl and Hande Sağlam, 191-214. Wien: Böhlau Verlag GmbH & Co. KG.
- Rakočević, Selena. 2021. "Challenges of ethnomusicological and ethnochoreological research within the ever changing world", In *Shaping the Present through the Future: Musicology, Ethnomusicology and Contemporaneity*, eds. Bojana Radovanović, Miloš Bralović, Maja Radivojević, Danka Lajić Mihajlović and Ivana Medić, 37-63. Institute of Musicology SASA.
- Rakočević, Selena & Zdravko Ranisavljević. 2015. „Olivera-Coka Vasić (18. VIII 1946 – 28. X 2015)". *Muzikologija* 19: 199-202.
- Rakočević, Selena & Zdravko Ranisavljević. 2017. "Choreographed folklore in ethnochoreological academic education in Serbia". Rad predstavljen na Međunarodnom naučnom skupu Ansambla narodnih igara i pesama Srbije „Kolo" *Tradicijska nova*, Beograd, 19-23. oktobar.
- Rakočević, Selena & Mladena Prelić. 2021. „Ljubica Janković (1894-1974)". *Život i stvaralaštvo žena članova Srpskog učenog društva, Srpske kraljevske akademije i Srpske akademije nauka i umetnosti I*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 285-317.
- Rakočević, Selena. 2021. "Challenges of ethnomusicological and ethnochoreological research within the ever changing world". In *Shaping the Present through the Future: Musicology, Ethnomusicology and Contemporaneity*, eds. Bojana Radovanović, Miloš Bralović, Maja Radivojević, Danka Lajić Mihajlović and Ivana Medić, 37-63. Belgrade: Institute of Musicology SASA.
- Ranisavljević, Zdravko. 2022. „Kolo – tradicionalni ples u Srbiji. Kontekstualni i formalni aspekti". Doktorska disertacija, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Ranisavljević, Zdravko. 2024. „Tradicionalni ples na sceni kao deo savremene umetnosti u Srbiji". *Kultura* 182-183/2024. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 165-177.
- Rice, Timothy. 2010. "Disciplining ethnomusicology: A call for a new approach". *Ethnomusicology* 54/2: 318-346.
- Stijaković-Singh, Una. 2012. „Mnogostruko ispoljavanje identiteta kroz plesnu praksu – Bharatanatjam ples u Beogradu". Seminarski rad, Katedra za etnomuzikologiju, Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Titon, Jeff Tod. 2015. "Applied ethnomusicology: a descriptive and historical account" In *The Oxford handbook in applied ethnomusicology*, eds. Svanibor Pettan and Jeff Tod Titon, 4-28. New York: Oxford university press.
- Torp, Lisbet, ed. 1989. *The dance event: A complex cultural phenomenon*. Copenhagen: ICTM, Study Group on Ethnochoreology.

Hutchinson Guest, Ann. 2005. *Labanotation. The system of Analyzing and Recording Movement*. New York and London: Routledge.

Интернет извори

Zakon o kulturi 2016. Beograd: 72/09 , 13/16 , 30/16, 2016, preuzeto sa <https://www.kultura.gov.rs/tekst/43/zakoni-i-uredbe.php> (pristup 22. 04. 2025.)

Zakon o kulturnom nasleđu 2021. Beograd: „Službeni glasnik“, broj 129 од 28. decembra 2021, preuzeto sa <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2021/129/11/reg> (pristup 22. 04. 2025.)

UNESCO portal <https://ich.unesco.org/en/RL/kolo-traditional-folk-dance-01270>. (pristup 22. 04. 2025.)

Примљено/Received: 13. 02. 2025.

Прихваћено/Accepted: 29. 04. 2025.

